

Поляруш Н., Віннічук А., Крупка В., Ткаченко В., Вешелені О. 2017. 178 с.

9. Климчук О. Літературно-художній антропонімікон П. Куліша : склад, джерела, функції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Ужгород, 2004. 19 с.

10. Куліш П. Чорна рада. Київ : ВАТ «Видавництво «Київська правда», 2003. 184 с.

11. Федорук О. Роман Куліша «Чорна рада» : Історія тексту. Київ : Критика, 2019. 590 с.

12. Юрченко О. Доба Руїни в романі П. Куліша «Чорна рада». С. 505–511. Електронний режим доступу : https://www.researchgate.net/profile/Vadym-Polishchuk/publication/345593684_CHARACTERISTICS_OF_THE_TREASURY_SERVICE_FOREIGN_EXPERIENCE/link/s/5fa8f292a6fdcc0624201df0/CHARACTERISTICS-OF-THE-TREASURY-SERVICE-FOREIGN-EXPERIENCE.pdf#page=505

Майданюк Юлія – студентка 3 курсу Факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: реалістичний роман другої половини ХІХ століття.

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, старший викладач Зелененька І. А.

Діана Тукало

ВИТОКИ ІСТОРИЗМУ ХУДОЖНЬОГО МИСЛЕННЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Тарас Шевченко створив власну філософію національного буття і духу українського народу. Творчість митця відображає систему сутностей і закономірностей, які

характерні для українського народу, і на яких тримається віками буття української нації та її суспільна свідомість. Життя поета має національно-захисний, національно-творчий і національно-жертвований характер, а творчість прийнята ідеологією національно-визвольної боротьби українського народу.

Метою статті є дослідження історіософських поглядів Тараса Шевченка в руслі його бачення шляхів відродження та боротьби за свободу, незалежність України.

Дослідження творчості письменника має важливе значення для формування інтересів у культурній пам'яті та національній історії з позиції політичних діячів, письменників, митців, науковців і сягає в Україні давньої традиції. Зокрема, в радянську добу Т. Шевченка вважали «революціонером-демократом», а його біографія стала унаочненням соціальної несправедливості.

Згодом, у незалежній Україні дістав перевагу інший метод вивчення творчості Т. Шевченка, що його пропонувала нова патріотично налаштована інтелігенція. Поет став борцем проти російського царизму за незалежність України. Науковці акцентували увагу на тому, що образ поета звільнено від радянських фальшувань. Долю митця пропонували вважати взірцем стражденного шляху, що його українській нації довелося пройти до незалежності.

Сучасні вчені Я. Калакура, О. Рафальський, М. Юрій, використовуючи дані соціологічних досліджень, інформують про те, що майже 64 % респондентів із різних регіонів України вважають Т. Шевченка національним символом, сприймають його як виразника і носія духовних цінностей українства [2, с. 311].

Дослідник І. Мірчук акцентує увагу на тому, що Шевченковій поезії відкривається духовний світ України – світогляд, який живив українців упродовж нашого довгого походу через історію. У Шевченковій поетичній творчості висвітлюється те, що можна окреслити «українською ідеєю», яка надихала націю на створення власного

специфічного життя, і задля якої, свідомо чи підсвідомо, численні покоління піднімалися до боротьби проти найгірших ворогів [4, с. 24].

Геніальність Шевченкової творчості полягає в тому, що він, як ніхто інший, увібрав у себе допитливий розум дослідника історії свого народу, його національну спадщину віків. У творчому доробку поета передусім виділяється значна група завершених епічних творів, що з надзвичайною силою високого поетичного слова показують героїчну й глибоко драматичну минувшину України.

Шевченкові поеми історичної та соціально-політичної проблематики – це вершинне досягнення творчості поета. Історична епопея «Гайдамаки», поеми «Кавказ», «Єретик» та ін. – це зразки, що збагатили не тільки українську, але й світову літературу, а висловлені в них історичні погляди й національна свідомість поета значно вплинули на розвиток української історіографії й сприяли зростанню національно-визвольної боротьби всіх слов'янських народів. Із погляду сьогодення можна сказати, що Шевченків міф України виявив у історичному бутті нації своє конструктивне, державотворче спрямування, бо став одним із фундаментальних чинників, що привів до здобуття Україною своєї незалежності.

Дослідник О. Прицак ставить риторичне запитання: звідки Шевченко постійно черпав свої знання з історії України, відомості про славні часи Запоріжжя й козаччини, про Гетьманщину та гетьманів? Якою лектурою користувався він, поповнюючи свій історичний багаж із глибокої античної давнини і минулих цивілізацій? «Історія Русів», або, як її назвав Шевченко, «Літопис Кониського» залишився назавжди головним джерелом його історичних відомостей про минуле України; крім того, цей твір формував його історіософічні погляди. В душі ідей західноєвропейського просвітництва автори «Історії Русів» робили наголос на документи (правдиві й підроблені). Вони розглядали минуле своєї Батьківщини (Русів) як незалежну

західноєвропейського типу націю, яка, будучи суверенною державою, забезпечувала свій нейтралітет політичними договірними союзами з сусідами та міжнародними договорами [6, с. 12].

Незаперечним фактом є те, наскільки глибоко Т. Шевченко переймався історією України. Про це можна судити і з того факту, що навіть у посмертному описі його скромної особистої бібліотеки, зібраної в останні роки його життя після повернення із заслання, понад третину назв книг займають історичні та історіографічні джерела. Серед них – матеріали літописів Самійла Величка, Самовидця, Григорія Граб'янки, «Богдан Хмельницький» М. Костомарова, «Чорна рада» П. Куліша, «Сказание о гетмане Петре Конашевиче-Сагайдашном» М. Максимовича, «Краткая история о бунтах Хмельницкого», «Очерки истории Малороссии...», «Южнорусские летописи», історичні дослідження О. Рігельмана та низка інших творів і документів із історії та етнографії України, запорозького козацтва тощо. Поет зізнавався, що ці літературні джерела наснажували його, живили важливими фактами для творчості [7, с. 26].

Закономірно, що Шевченкова творча спадщина передусім пов'язана з історією України – як давніх часів, так і славної доби козаччини, багатовікової боротьби українців проти іноземних поневолювачів. Цю багатовекторну тематику охоплюють поеми «Іван Підкова», «Тарасова ніч», «Гайдамаки», «Іржавець», «Москалева криниця», фрагмент драми «Микита Гайдай», драма «Назар Стодоля», «Заступила чорна хмара...» та ін. Головні герої цих творів – легендарний ватажок запорозьких козаків, молдавський господар Іван Підкова, гетьман Петро Дорошенко та «славний Полуботок», який зволів прийняти мученицьку смерть у петровських казематах за Україну, керівники козацько-селянських повстань Тарас Трясило, Северин Наливайко, Яків Остряниця, гайдамацькі ватажки Максим Залізняк та Іван Гонта [7, с. 26].

Шевченкові найбільш болять, що серед українського народу завмерла національна свідомість, дух українського патріотизму; що «сини мої на чужині, на чужій роботі» [8, с. 253] і зовсім не знають, «за що боролися з ляхами і ордою» [8, с. 254], чому «Вкраїна заснула, бур'яном укрилась, цвіллю зацвіла, в калюжі, в болоті серце прогноїла і в дупло холодне гадюк напустила» [8, с. 254], а сини України... «по-московськи чешуть та обдирають і батька, і брата» [5, с. 25].

Кожен твір Т. Шевченка дихає історією рідного краю, випромінює історичну і національну пам'ять («Тієї слави козацької повік не забудем!» [8, с. 88]), утверджує суспільний оптимізм, надію на власні сили українського народу, віру в майбутнє («Встане правда! Встане воля!» («Кавказ»); «Встане Україна. І розвіє тьму неволі, Світ кривди засвітить» («Стоїть в селі Суботові...»)) тощо.

Спадщина поета – це своєрідний путівник людини по рідному краю. Кожен шлях України у Т. Шевченка має власну назву: Верстовий, Мурзавський, Залізний, Перехресний, Кучманський, Чорний (поема «Гайдамаки»), Наливайковий, Татарський і Ромаданівський (останній описаний в повісті «Наймичка»). У примітках до поеми «Гайдамаки» читаємо: «Чорний шлях виходив од Дніпра між устями річок Сокорівки і Носачівки і біг через степи Запорозькі, через воєводства Київське, Подільське і волинське – на Червону Русь до Львова. Чорний названий щоб по ньому татари ходили в Польщу і своїми табунами вибивали траву» [8, с. 657].

Т. Шевченко, будучи закоханим у красу українського села як носія традиційної хліборобської культури і менталітету нації водночас виявляв великий інтерес до міст, до їхнього інтелектуально-культурного потенціалу, освічених людей, унікальних пам'яток історії та архітектури у т. ч. культових (Київ, Богуслав, Борзна, Городище, Кам'янець-Подільський, Канів, Катеринослав, Ковель,

Корсунь, Кременець, Новгород-Волинський, Острог, Переяслав, Ромни, Черкаси, Чернігів, Яготин тощо).

Спадщина Т. Шевченка уособлює парадигму україноцентризму, несучі конструкції історіософського бачення самотності України в художній формі; обґрунтувала ідею окремішності української історії, її безперервності та наступності, а відтак і української ментальності.

Творчість Т. Шевченка стала підґрунтям до системного сприйняття світу, насамперед, українського без імперських ідей, вона вчить цілісно бачити і сприймати Світ Людини і Світ Природи як органічну єдність, а в цьому – ключ до розуміння ментальності українців.

Слід зауважити, що Т. Шевченко застерігав українство від розколу, що виникає, коли персональні чи групові політичні інтереси або згубні орієнтації беруть верх над національними інтересами. Митець кликав українців усвідомити себе частиною єдиної нації, що складається з «Мертвих, живих і ненароджених земляків..., в Україні й не Україні...».

Література

1. Дашко М., Біла О. Тарас Шевченко та український національний рух // Сучасна школа України. 2017. Жовтень. (№ 10). С. 35–44.

2. Калакура Я., Рафальський О., Юрій М. Ментальний вимір української цивілізації. Львів : Генеза, 2017. 560 с.

3. Віннічук А. Історія української літератури першої половини XIX століття : Навчально-методичний посібник. Вінниця, 2017. 206 с.

4. Мірчук І. Шевченко як виразник української ідеї // Рідна школа. 2018. № 1 (167). С. 24–26.

5. Охромович Ю. Політичний світогляд Т. Шевченка // Київська старовина. 1994. № 2. С. 20–26.

6. Прицак О. Пророк // Київська старовина. 1994. № 2. С. 3–19.

7. Радько П. Національно-політичні погляди Тараса Шевченка в контексті його історіософської мудрості // Історична пам'ять. 2019. № 30–31. С. 26–34.

8. Шевченко Т. Зібрання творів : У 6 т. Київ, 2003. Т. 1 : Поезія 1837-1847. 784 с.

Тукало Діана – студентка 1 курсу СВО магістра Факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: українська література першої половини ХІХ століття, творчість Тараса Шевченка.

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Віннічук А.П.

Вікторія Іващенко

ХУДОЖНІЙ СВІТ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА КРІЗЬ ПРИЗМУ ГЕНДЕРНОЇ ТЕОРІЇ

Шевченкознавство завжди було і залишається актуальною галуззю національного літературознавства. У часи незалежності України набули поширення та популяризації гендерні шевченкознавчі студії, які дають можливість по-новому дослідити творчу спадщину Тараса Шевченка, відкрити модерні грані розуміння та інтерпретації художніх текстів. Різні аспекти гендерних особливостей творчості Т. Шевченка вивчали Ю. Барабаш, Т. Бовсунівська, О. Забужко, Н. Зборовська, М. Крупка, М. Моклиця, С. Павличко, В. Пахаренко, О. Ромазан, В. Таран, Г. Улюра, С. Філоненко, О. Шаф, М. Штолько, О. Черкаса та ін.